

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ НІГІЛІЗМ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Спіцаренко Петро Миколайович,

доктор технічних наук, старший науковий співробітник

У *нинішніх* умовах одним із найбільш відповідальних напрямів державної політики України є забезпечення інформаційної безпеки держави. Незважаючи на зусилля науковців і практиків, продовжує існувати не вирішеність термінологічної проблематики, що загрожує негативними наслідками як у формуванні самої політики та профільних державних інституцій, так і в шляхах її реалізації. Це призводить до комплексної актуальної науково-практичної проблеми, що потребує розв'язання.

У статті розглядається та аналізується проблема неусталеності термінології в інформаційній сфері, зокрема в законодавстві України, показано наслідки цієї ситуації для інформаційної безпеки держави та подальших шляхів її забезпечення. Ідеться про недосконалість інформаційного законодавства України, котра спричинена, зокрема, неналежним ставленням до термінології в інформаційній сфері. Такий стан речей призвів до невизначеності державної інформаційної політики, унаслідок чого відбувається реалізація взаємно нескординованих державних механізмів щодо забезпечення інформаційної безпеки України, у т. ч. через штучне та нелогічне формальне розмежування кібернетичного та загального інформаційного простору. Необхідне законодавче визначення сутності державної інформаційної політики України на основі чіткого понятійного апарату й уточнення напрямів її реалізації, головним із яких має бути забезпечення інформаційної безпеки держави – єдиного процесу стосовно як кібернетичного, так і некібернетичного простору інформаційних ресурсів, що необхідно для покращення стану інформаційної безпеки, який наразі існує. Щоб подолати негативну ситуацію, яка склалася, потрібно створити (на основі єдиного підходу щодо сутності державної інформаційної політики) державний механізм реалізації системи забезпечення інформаційної безпеки України, урахувавши нерозривність середовища електронних та неелектронних інформаційних ресурсів, що в повному обсязі відповідатиме вимозі статті 17 Конституції України. Для вирішення цього завдання необхідно: внести зміни до Закону України «Про інформацію» щодо визначення терміна «державна інформаційна політика»; розробити й ухвалити Закон України «Про інформаційну безпеку України», у якому, зокрема, уточнити чинне поняття інформаційної безпеки та шляхи її забезпечення в Україні, у т. ч. в кібернетичному просторі; визначити повноважний державний орган з питань управління та координації в галузі інформаційної безпеки України, а також органи державної влади, синхронізовано відповідальні за реалізацію державної політики за найбільш важливими напрямками забезпечення інформаційної безпеки; визначити механізми взаємодії національних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України, а також порядок міжнародної співпраці у цій галузі; внести зміни у Стратегію національної безпеки України, розглядаючи кібербезпеку як складову частину інформаційної безпеки держави, а загрози інформаційній безпеці пов'язати із чинним визначенням інформаційної безпеки держави в Законі України; чинні Стратегію кібербезпеки України та Доктрину інформаційної безпеки України доопрацювати з урахуванням внесених змін до Стратегії національної безпеки України та об'єднати в один документ; привести структуру органів державної влади України у відповідність до ухвалених змін у вітчизняному інформаційному законодавстві.

Ключові слова: інформаційна безпека, термінологія, державна інформаційна політика.

Snitsarenko Petro

**TERMINOLOGICAL NIHILISM IN THE INFORMATION SPHERE
AND ITS IMPLICATIONS FOR THE INFORMATION SECURITY OF UKRAINE**

Under the current conditions, one of the most important areas of state policy in Ukraine is to ensure the state's information security. Despite the efforts of academics and practitioners, the unresolved terminological problems continue to exist, which endangers both the formation of the policy itself and the profile of state institutions, and in the ways of its implementation. This leads to a complex current scientific and practical problem, which needs to be solved.

The article discusses and analyzes the controversial terminology in the information sphere, in particular, the legislation of Ukraine, shows the consequences of this situation for the state information security and further ways of ensuring it, which is reduced to such. The imperfection of the information legislation of Ukraine caused, in particular, by the inappropriate treatment of terminology in the information sphere, led to the uncertainty of the state information policy with the consequences of the implementation of mutually uncoordinated state mechanisms for ensuring information security of Ukraine, including due to the artificial and illogical formal separation of cybernetic space from the general information space. The improvement of the existing state requires a legislative definition of the essence of the state information policy of Ukraine on the basis of a clear conceptual apparatus and clarification of the directions of its implementation, the main of which should be the provision of information security of the state – a unified process regarding both cybernetic space and non-cybernetic space of information resources. By overcoming the negative situation, there is the creation (based on a unified approach to the essence of state information policy) the state mechanism for the implementation of the information security system of Ukraine in the understanding of the continuity of the environment of electronic and non-electronic information resources that fully complies with the requirement of Article 17 of the Ukrainian Constitution. To solve this problem it is necessary to make changes to the Law of Ukraine “On Information” regarding clarification of the term “information”, separating from it the concept of data, as well as introduce the notion of “data” and “state information policy”; to develop and adopt the Law of Ukraine “On Information Security of Ukraine”, which, in particular clarify the current notion of information security and ways of providing it in Ukraine, including in cybernetic space; to determine the authorized state authority on issues of management and coordination in the field of information security of Ukraine, as well as state authorities, are synchronized responsible for the implementation of state policy on the most important areas of information security; to define mechanisms of interaction of national subjects of providing information security of Ukraine, as well as the procedure of international cooperation in this field; to make changes to the National Security Strategy of Ukraine, considering it cyber security as a component of state information security, and to link the threats to information security with the current definitions of state information security in the Law of Ukraine; to update the valid Cybersecurity Strategy of Ukraine and the Doctrine of Ukraine's Information Security in the light of the changes made to the Strategy of National Security of Ukraine and to consolidate into one document; lead structure of the Ukrainian authorities in compliance with the adopted changes in the domestic information law.

Keywords: information security, terminology, state information policy.

Проблема, що потребує розв'язання. Найважливішою передумовою будь-якої теорії є термінологічний базис, який визначає сукупність понять, необхідних для розуміння сутності певної предметної галузі, та її об'єктів для дослідження і подальших практичних дій у цій сфері. Нігілістичне ставлення до термінології неодмінно призводить до неоднозначної, «розмитой» теорії та системних проблем у практичній

діяльності. Неусталеність термінології особливо негативно позначатиметься на формуванні й розвитку теорії і практики за напрямками державної політики, що концентровано визначається нормами національного законодавства. Для відносно молодій державності України з незначним історичним досвідом формування та розвитку державної політики це питання є актуальним і проблемним та потребує розв'язання

за багатьма напрямками. У нинішніх умовах одним із найбільш важливих серед них є забезпечення інформаційної безпеки України, де невирішеність термінологічної проблематики загрожує негативними наслідками як щодо формування самої політики та профільних державних інституцій, так і щодо шляхів її реалізації.

Аналіз наукових публікацій та досліджень засвідчує, що впродовж останніх двох десятиліть, зокрема у фаховому середовищі України, маємо значну кількість праць стосовно інформаційної безпеки, у яких питанням запровадження єдиної термінології приділено суттєву увагу. Як правило, тему піднімають у контексті актуалізації проблеми розроблення Кодексу інформаційного законодавства України, варіанти якого пропонувалися низкою аналітиків (В. Цимбалюк, В. Ліпкан, Г. Красноступ). Тут, поряд з іншим, вважається невід'ємним блок понятійно-категорійного апарату, у якому автори пропонують своє бачення термінологічної системи.

Серед праць, що були безпосередньо спрямовані на розроблення термінології у сфері інформаційної безпеки України, можна відзначити статтю В. Бегми, В. Малінка, К. Рубеля [1], де викладено концептуальні підходи до формування основних понять, а також статтю А. Марущака [2; 3], у якій обґрунтовується низка базових категорій як об'єктів управління у сфері інформаційної безпеки України. Варто згадати спеціалізовані словникові джерела, що опубліковані в останні роки [4–6], де подається як відоме, так і нове авторське оригінальне тлумачення досить широкого спектра термінів, уживаних у контексті інформаційної безпеки. Значне місце тема термінології, щоправда в контексті інформаційної безпеки у війсьній сфері, займає й у деяких публікаціях за участю автора [7; 8]. Крім цього, в Україні прийнято кілька загальнодержавних термінологічних стандартів і нормативних документів, що належать до сфери інформаційної безпеки, наприклад [9; 10], які є актами прямої дії за певними напрямками інформаційної діяльності.

Незважаючи на досить значні термінологічні напрацювання в інформаційній сфері, сьогодні все ж продовжує існувати неоднозначність щодо формулювання сутності одних і тих самих термінів, про що, зокрема, свідчить найбільш пізній авторизований словник [6], де досить часто трапляється множинне тлумачення окремих термінів. Це є ознакою недосконалості напрацьованої термінологічної бази інформаційної сфери, унаслідок чого дезорієнтується

практична діяльність, терміни довільно тлумачаться, використовуються ситуативно, модифікуються та ігноруються у випадках, коли цього потребує той, хто їх використовує. В аспекті забезпечення інформаційної безпеки України зазначене особливо небажане у законодавчій та нормотворчій практиці, де, між тим, спостерігаються випадки термінологічної неоднозначності або непослідовності. Отже, це призводить до суперечності для практики й ставить відповідне проблемне питання, що потребує належного висвітлення та зусиль щодо його розв'язання.

Метою статті є розгляд та аналіз питання щодо потреби унормування суперечливої термінології в інформаційній сфері, зокрема в законодавстві України, а також наслідків цієї неузгодженості для інформаційної безпеки держави та подальших шляхів забезпечення останньої.

Виклад основного матеріалу. Статтею 17 Конституції України визначено, що забезпечення інформаційної безпеки України є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу. Незважаючи на цю конституційну норму та, відповідно, потребу невідкладного втілення в життя, рамкового закону, яким би стверджувалися основні поняття й положення щодо інформаційної безпеки України, своєчасно не було прийнято, що гальмувало розроблення механізмів її забезпечення як у теорії, так і на практиці. Власне і саму сутність інформаційної безпеки законодавство України визначило лише більш ніж через десять років після затвердження Конституції України, причому в «тілі» Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [11], аж ніяк не рамкового щодо всеохоплюючого феномена інформаційної безпеки держави.

У цьому документі йдеться про те, що інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого запобігається нанесення шкоди через:

- неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується;
- негативний інформаційний вплив;
- негативні наслідки застосування інформаційних технологій;
- несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [11].

У Законі також вказано, що вирішення проблеми інформаційної безпеки має здійснюватися шляхом:

- створення повнофункціональної інформаційної інфраструктури держави та забезпечення захисту її критичних елементів;

- підвищення рівня координації діяльності державних органів щодо виявлення, оцінки і прогнозування загроз інформаційній безпеці, запобігання таким загрозам та забезпечення ліквідації їх наслідків, здійснення міжнародного співробітництва з цих питань;

- удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері;

- розгортання та розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку як сучасної захищеної транспортної основи, здатної інтегрувати територіально розподілені інформаційні системи, в яких обробляється конфіденційна інформація» [11].

На думку автора, таке визначення інформаційної безпеки з висвітленням сутності її забезпечення в Україні може бути уточнене (принаймні шкоду наносить як *невчасність*, так і *відсутність* інформації, *неможливість* її отримання за нагальної потреби), але загалом воно є достатньо чітким та системно збалансованим. У законодавчих актах України, що стосуються інформаційної сфери та набрали чинності після цього закону, інші тлумачення інформаційної безпеки або її заперечення чи уточнення щодо цього відсутні. Це означає, що як теоретичні напрацювання, так і практичні заходи стосовно забезпечення інформаційної безпеки України повинні реалізовуватись у межах, окреслених наведеним вище визначенням. На жаль, цього не відбувається.

Причиною цього стану, по-перше, може бути те, що визначення інформаційної безпеки наведене в законі, який на ній не акцентується, тому на це, можливо, не звернено належної уваги. З іншого боку, більш вагомою причиною слід вважати вільне ставлення як теоретиків, так і практиків до поняття «інформація», визначень якого у фаховій літературі можна знайти кілька десятків, але водночас, як стверджує фундаментальна наука [12], це поняття єдине для біологічної, технічної та соціальної сфер.

Особливо негативним фактом є різне визначення цього поняття у законах України, що регламентують діяльність в інформаційній сфері. Наприклад, порівняємо два визначення: «*Інформація* – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» (Закон України «Про інформацію» [13]) та «*Інформація* – відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб» (Закон України «Про телекомунікації» [14]). При цьому слід зауважити, що із системних позицій другий закон підлеглий щодо першого. До того ж, крім різного трактування, обидва наведені визначення мають принципові недоліки, котрі полягають у тому, що в першому законі інформація отожднюється з даними, а в другому не показано відмінності від даних. На нашу думку, дані та інформація – поняття нетотожні, щоб стати інформацією дані мають: а) точно зображувати об'єкти опису, щоб не породжувати дезінформацію; б) бути необхідними споживачеві для задоволення його інформаційної потреби; в) бути отриманими своєчасно відповідно до інформаційної потреби, щоб не стати «інформаційним шумом»; г) бути поданими у зручній для сприйняття споживачем формі [15], що потребує оцінки та осмислення даних споживачем з моменту їх надходження, щоб вважати або не вважати інформацією чи синтезувати на основі даних власну «редакцію» інформації¹.

Практичними наслідками зазначеного є таке.

1. За різними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України розуміння сутності інформації, як правило, неоднакове. Це призвело до труднощів системного характеру, пов'язаних із неузгодженістю на загальнодержавному рівні позицій різних зацікавлених сторін, що не дозволило вибудувати в Україні єдину та чітку державну інформаційну політику і механізми її реалізації, зокрема з питань забезпечення інформаційної безпеки. Більше того, у чинному законодавстві України з питань регулювання інформаційної сфери відсутне

¹ Вважаємо, що загальне поняття «інформація» повинно мати знанневий характер незалежно від матеріальної форми існування (знаку, шифру, коду, сигналу електромагнітного чи звукового, зображення, думки) і зводитися до такого розуміння: «Інформація – зміст, значення даних, які в них бачать люди, смисл (сутність) даних, знання, отримане на основі даних». При цьому дані доцільно визначати як «відомості, факти, поняття, інструкції та показники, що подаються в умовній формі, зручній для пересилання, інтерпретації, обробки людиною чи технічними засобами, як основа для певних уявлень, висновків, рішень». Про це йдеться у публікаціях [7; 8].

визначення поняття «державна інформаційна політика». Водночас у Законі України «Про інформацію» закріплено основні напрями державної інформаційної політики, які, втім, є суперечливими, оскільки одним із них означено «забезпечення інформаційної безпеки України», але інші політичні напрями загалом кореспондуються із наведеними вище законодавчо визначеними шляхами (отже – напрямами!) вирішення проблеми інформаційної безпеки. Це викликає сумнів щодо справедливості такої законодавчої «політичної» логіки, а, головне, дезорієнтує у виборі практичних дій щодо забезпечення інформаційної безпеки держави.

2. Через суперечливі норми у чинних законах України, такі нормативно-правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки держави, розроблялися, скоріш за все, з огляду на суб'єктивне розуміння як сутності інформаційної безпеки, так і державної інформаційної політики загалом або із використанням не зовсім вдалого калькування зарубіжного досвіду. Відтак маємо в державі, зокрема, новітню практику адміністративного (формального) розмежування інформаційної та кібернетичної сфер у нормативно-правовій базі України (Стратегія національної безпеки України [16], Стратегія кібербезпеки України [17], Доктрина інформаційної безпеки України [18]), що є нелогічним, оскільки:

по-перше, сучасний інформаційний простір визначають два основні інформаційні складники – неелектронні інформаційні ресурси (рукописи і друкована продукція, візуальні образи, знання соціуму) та електронні інформаційні ресурси (кіберпростір), які активно взаємодіють і доповнюють одне одного, тобто є нерозривними з точки зору перебігу різних інформаційних процесів (найпростіший приклад – інтерактивна взаємодія телебачення та соціуму, у т. ч. через Інтернет), а тому інформаційний простір сьогодні має розглядатися як єдине ціле із цими складниками;

по-друге, у згаданих вище нормативно-правових документах, які спричиняють подальші практичні дії в інформаційній сфері, реально не враховано законодавче визначення поняття «інформаційна безпека» та фактично порушено чинне законодавство України, зокрема, власне Конституцію України, а також закони України «Про інформацію», «Про основи національної безпеки України», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». У них поняття «інформація»

використовується як загальноутворювальна системна категорія, що об'єднує і кібернетичний, і некібернетичний інформаційні простори, а у зазначених нормативно-правових документах ця обставина ігнорується, оскільки кібернетичний простір (іншими словами – інформаційний простір електронних інформаційних ресурсів) без інформації втрачає свою сутність, як втрачає свою сутність і сучасна інформаційна безпека без урахування чинника електронних інформаційних ресурсів, тобто кіберпростору.

Таким чином, адміністративне роз'єднання інформаційного простору та кібернетичного простору і, як наслідок, інформаційної безпеки та кібернетичної безпеки функціонально (фізично) неможливе, а для практики є недопустимою методологічною помилкою. Тому поділ Стратегією національної безпеки України на окремі сфери безпеки – *інформаційну* та *кібернетичну* слід вважати невиправданим, а уведена в дію Доктрина інформаційної безпеки України, де за змістом відмежовано кіберпростір, не може вважатися логічною та самодостатньою як керівництво до дії.

3. Неврегульованість державної інформаційної політики через термінологічну суперечливість та невизначеність базових понять у інформаційному законодавстві України призвела до фактичного вакууму в загальнодержавному керівництві та координації щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, розпорошеності зусиль і ресурсів щодо її забезпечення (що має гарантувати надійне отримання та ефективне використання в інтересах людини, суспільства чи держави необхідних електронних або неелектронних інформаційних ресурсів у інформаційному просторі). Зазначене загалом свідчить про відсутність в Україні системи забезпечення інформаційної безпеки, що є проблемним питанням загальнодержавного рівня, розв'язання якого останнім часом ускладнилося та потребує значних зусиль.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Недосконалість інформаційного законодавства України, що, зокрема, спричинена неналежним ставленням до термінології в інформаційній сфері, призвела до невизначеності державної інформаційної політики з наслідками реалізації взаємно некоординованих державних механізмів щодо забезпечення інформаційної безпеки України, у т. ч. через штучне й нелогічне

формальне відокремлення кібернетичного простору від загального інформаційного простору.

2. Покращення існуючого стану потребує законодавчого визначення сутності державної інформаційної політики України на основі чіткого понятійного апарату й уточнення напрямів її реалізації, головним із яких має бути забезпечення інформаційної безпеки держави – єдиного процесу стосовно як кібернетичного простору, так і некібернетичного простору інформаційних ресурсів.

3. Шляхом подолання негативної ситуації, що склалася, є створення (на основі єдиного підходу щодо сутності державної інформаційної політики) державного механізму реалізації системи забезпечення інформаційної безпеки України при розумінні нерозривності середовища електронних та неелектронних інформаційних ресурсів, що у повному обсязі відповідатиме вимозі статті 17 Конституції України. Для вирішення цього завдання необхідно:

■ внести зміни до Закону України «Про інформацію» щодо уточнення терміна «інформація», відділивши від нього поняття «дані», введення понять «дані» та «державна інформаційна політика» (доцільно повернути в цей закон визначення терміна з попереднього Закону України «Про інформацію», що втратив чинність, а саме: «Державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації»), а також прикінцевого положення про вимогу внесення змін до законів України стосовно інформаційної сфери у зв'язку із цими змінами, а, крім зазначеного, винести за межі цього закону положення, що не мають загального значення, наприклад, стосовно діяльності журналістів та засобів масової інформації, оскільки вони стосуються лише окремого сектору діяльності в інформаційній сфері;

■ розробити та ухвалити Закон України «Про інформаційну безпеку України», у якому, зокрема:

- а) уточнити чинне поняття інформаційної безпеки та шляхів її забезпечення в Україні, у т. ч. в кібернетичному просторі;
- б) визначити повноважний державний орган з питань управління та координації у сфері інформаційної безпеки України, а також органи державної влади, синхронізовано відповідальні за реалізацію державної політики за найбільш важливими напрямками забезпечення інформаційної безпеки (розвідка та системи моніторингу, зокрема в реальному часі; навігація і державна система точного часу; інформатизація та державні електронні інформаційні ресурси; засоби масової інформації та стратегічні комунікації; культура і мистецтво, книговидавництво, архіви та бібліотечна справа; безпека інформації, зокрема охорона та захист державних інформаційних ресурсів; захист персональних даних; базові інформаційні технології; наукове та кадрове забезпечення галузі тощо);
- в) визначити механізми взаємодії національних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України, а також порядок міжнародної співпраці у цій сфері;

■ внести зміни у Стратегію національної безпеки України, розглядаючи кібербезпеку у ній як складову інформаційної безпеки держави, а загрози інформаційній безпеці пов'язати із чинним визначенням інформаційної безпеки держави в Законі України;

■ чинні Стратегію кібербезпеки України та Доктрину інформаційної безпеки України доопрацювати з урахуванням внесених змін до Стратегії національної безпеки України та об'єднати в один документ;

■ привести структуру органів державної влади України у відповідність до прийнятих змін у вітчизняному інформаційному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Бегма В.М., Малінко В.П., Рубель К.В. Концептуальні підходи до визначення категоріально-понятійного апарату інформаційної безпеки України // Національна безпека: український вимір: щокв. наук. зб. ПНБ. – 2008. – Вип. 1–2 (20–21). – С. 81–86.
2. Марущак А.І. Щодо поняття «інформаційні ресурси держави» // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2009. – № 1. – С. 11–15.

3. Марущак А.І. Визначення об'єктів управління інформаційною безпекою держави // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2012. – № 2. – С. 34–39.
4. Словник основних термінів у галузі інформаційної безпеки держави у воєнній сфері / за заг. керівн. В.М. Телелима. – К. : НУОУ, 2012. – 54 с.
5. Військовий стандарт. Інформаційна безпека держави у воєнній сфері. Терміни та визначення : ВСТ 01.004.004 – 2014 (01). [Чинний від 2014 – 02 – 27]. – К. : МОУ, 2014. – 24 с.
6. Попова Т.В., Ліпкан В.А. Стратегічні комунікації : словник / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2016. – 416 с.
7. Сніцаренко П.М., Вещицький І.В. Витоки і сутність інформаційної безпеки України у воєнній сфері та проблемні питання її забезпечення // Національна безпека: український вимір : щокв. наук. зб. ПНБ. – 2009. – Вип. 5 (24). – С. 23–33.
8. Алещенко В.І., Сніцаренко П.М., Кливець В.В. Основні умови ефективного державного управління процесом забезпечення інформаційної безпеки України у воєнній сфері // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4 (21). – С. 18–28.
9. Державний стандарт України. Захист інформації. Технічний захист інформації. Терміни та визначення: ДСТУ 3396.2-97 [Чинний від 1998 – 01 – 01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 15 с.
10. Нормативний документ. Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу: НД ТЗІ 1.1-003-99. – [Чинний від 1999 – 07 – 01]. – К. : ДСТСЗІ СБ України, 1999. – 20 с.
11. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09 січня 2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
12. Словарь по кибернетике : св. 2000 ст. / под ред. В.С. Михалевича. – 2-е изд. – К. : Гл. ред. УСЭ им. М.П. Бажана, 1989. – 751 с.
13. Закон України «Про інформацію» від 13 січня 2011 р. № 2938-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
14. Закон України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 р. № 1280-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
15. Воройский Ф.С. Информатика. Энциклопедический словарь-справочник: Введение в современные информационные и телекоммуникационные технологии в терминах и фактах. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2006. – 768 с.
16. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>
17. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» від 15 березня 2016 р. № 96/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://president.gov.ua>
18. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 25 лютого 2017 р. № 47/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://president.gov.ua>

References

1. Begma, V.M., Malinko, V.P. & Rubel, K.V. (2008). Konceptualni pidchody do vyznatchennia kategorialno-poniatiinoho aparatu informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Conceptual going near determination category concept to the vehicle of informative safety of Ukraine]. *Natsionalna bezpeka: ukrainskyi vymir – National Security: Ukrainian Dimension*, 1–2 (20–21), 81–86 [in Ukrainian].
2. Marushchak, A.I. (2009). Shchodo poniattia «informatsiini resursy derzhavy» [In relation to a concept “informative resources of the state”]. *Informatsiyna bezpeka liudyny, suspilstwa, derzhavy – Information Security of a Person, a Society, a State*, 1, 11–15 [in Ukrainian].
3. Marushchak, A.I. (2012). Vyznachennia obektiv upravlinnia informatsiinoiu bezpekoiu derzhavy [Determination of objects of management the state informative safety]. *Informatsiyna bezpeka liudyny, suspilstwa, derzhavy – Information Security of a Person, a Society, a State*, 2, 34–39 [in Ukrainian].
4. Telelym, V.M. (Eds.). (2012). Slovyk osnovnykh terminiv u haluzi informatsiinoi bezpeky derzhavy u woienii sferi [A dictionary of basic terms is in industry of informative safety of the state in a military sphere]. Kyiv: NAOU [in Ukrainian].

5. Voiennyi standart. (2014). VST 01.004.004 – 2014 (01). Informatsiina bezpeka derzhavy u voiennoi sferi. Terminy ta vyznachennia [Military standart. VST 01.004.004 – 2014 (01). Informative safety of the state is in a military sphere. Terms and determinations]. Kyiv: MOU [in Ukrainian].
6. Popova, T.V. & Lipkan, V.A. (2016). *Stratehichni komunikatsii. Slovnyk [Strategic communications. Dictionary]*. Kyiv: FOP O.S. Lipkan [in Ukrainian].
7. Snitsarenko, P.M. & Veshchitskiy, I.V. (2009). Vytoky i sutnist informatsiinoi bezpeky Ukrainy u voiennoi sferi ta problemni pytannia yii zabezpechennia [Sources and essence of information safety of Ukraine in a military sphere and problem questions of its providing]. *Natsionalna bezpeka: ukrainskyi vymir – National Security: Ukrainian Dimension*, 5 (24), 23–33 [in Ukrainian].
8. Aleshchenko, V.I., Snitsarenko, P.M. & Klyvets, V.V. (2011). Osnovni umovy efektyvnoho derzhavnogo upravlinnia protsesom zabezpechennia informatsiinoi bezpeky Ukrainy u voiennoi sferi [Basic terms of effective state administration of providing of informative safety of Ukraine a process are in a military sphere]. *Stratehichni priorityety – Strategic Priorities*, 4 (21), 18–28 [in Ukrainian].
9. Derzhavnyi standart Ukrainy. (1997). DSTU 3396.2-97. Zahyst informatsii. Tehnichniy zahyst informatsii. Terminy ta vyznachennia [State standart of Ukraine. DSTU 3396.2-97. Defense of information. Technical defense of information. Terms and determinations]. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].
10. Normative document. (1999). ND TZI 1.1-003-99. Terminohia v haluzi zahystu informatsii v compyuternykh systemah vid nesanktsionovanoho dostupu [Terminology in branch for defense of information in the computer systems from an unauthorized division]. Kyiv: DSTSZI SB Ukrainy [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007–2015 roky» vid 09 sichnia 2007 r. № 537-V [Law of Ukraine “On the Basic Principles of the Information Society Development in Ukraine for 2007-2015” dated January 9, 2007 No. 537-V]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Michalevich, V.S. (Eds.). (1989). Slovar po cybernetike [Dictionary on cybernetics]. Kyiv: Gl. red. USE im. M.P. Bazhana [in Russian].
13. Zakon Ukrainy «Pro informatsiiu» vid 13 sichnia 2011 r. № 2938-VI [Law of Ukraine “On Information” dated January 13, 2011 No. 2938-VI]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Zakon Ukrainy «Pro telekomunikatsii» vid 18 lystopada 2003 r. № 1280-IV [Law of Ukraine “On Telecommunications” dated November 18, 2003 No. 1280-IV]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
15. Voroiyskiy, F.S. (2006). *Informatika. Entsyklopedicheskii slovar-spravochnik: vvedenie v sovremennyye informatsionnyye i telekommunikatsionnyye tehnologii v terminah i faktah [Informatics. An encyclopedic dictionary-reference book]*. Moscow: FIZMATLIT [in Russian].
16. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» vid 26 travnia 2015 r. № 287/2015 [Decree of the President of Ukraine “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015 “On the Strategy of National Security of Ukraine” dated May 26, 2015 No. 287/2015]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon5.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
17. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 27 sichnia 2016 roku «Pro Stratehiiu kiberbezpeky Ukrainy» vid 15 bereznia 2016 r. № 96/2016 [Decree of the President of Ukraine “On the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine dated January 27, 2016 “On the Strategy of Cybersecurity of Ukraine” dated March 15, 2016 No. 96/2016]. (2016). *president.gov.ua*. Retrieved from <http://president.gov.ua> [in Ukrainian].
18. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku «Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy» vid 25 liutoho 2017 r. № 47/2017 [Decree of the President of Ukraine “On the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine dated December 29, 2016 “On the Doctrine of Information Security of Ukraine” of February 25, 2017 No. 47/2017]. (2017). *president.gov.ua*. Retrieved from <http://president.gov.ua> [in Ukrainian].